

Dzień Archiwisty w Archiwum Państwowym w Poznaniu w 2022 r.

Patronem archiwistów jest św. Hieronim ze Strydonu, którego wspomnienie liturgiczne w kościele katolickim obchodzone jest w dzienną rocznicę śmierci, czyli 30 września. Ten właśnie dzień Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wyznaczył Dniem Archiwisty – świętem, podczas którego archiwa państwowe organizują wydarzenia, warsztaty, wystawy przybliżające rolę archiwów i archiwistów jako opiekunów źródeł historycznych. W tym dniu archiwa starają się także podkreślić rolę archiwistów amatorów, pasjonatów zaangażowanych w badanie historii np. swojej rodziny, miejsca pochodzenia. Jak co roku również Archiwum Państwowe w Poznaniu przygotowało kilka propozycji wzbogacających to święto.

Głównym punktem obchodów Dnia Archiwisty było spotkanie autorskie i promocja książki dra Zbigniewa Chodyły *Taksy w dawnej Polsce (XIV/XV–XVIII w.). Geneza i rozwój, rodzaje, znaczenie dla rynku i wartość badawcza*. Jest to szczegółowe omówienie problematyki cenników oraz regulacji cen różnego rodzaju towarów i usług, których wahania często odzwierciedlały zmiany zachodzące w życiu społeczno-politycznym danej społeczności, tak jak to zresztą dzieje się również w obecnych czasach. Książka została przygotowana w języku polskim oraz w języku francuskim. Przedstawia genezę i etapy rozwoju taks, zakres i częstotliwość wydawania, a także omawia znaczenie tychże cenników dla badań historycznych. Ponadto autor, na podstawie materiałów archiwalnych z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu, w szczególności akt miast wielkopolskich oraz ksiąg sądów i urzędów grodzkich, przygotował zestawienie taks z miast wielkopolskich, m.in. Gniezna, Kalisza, Poznania, Wschowy.

Prof. UAM, dr hab. Tadeusz Janicki, kierownik Zakładu Historii Gospodarczej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, podkreślił wpływ omawianej pozycji w rozwój badań nad szeroko pojętą historią gospodarczą Polski oraz docenił jej wartość w związku z publikacją całości w języku francuskim. Następnie głos zabrał pan Andrzej Waliszewski, członek Towarzystwa Genealogiczno-Heraldycznego, który przyznał, że prezentowana publikacja z pewnością zainteresuje również pasjonatów historii oraz archiwistów rodzinnych, którzy często poszukują informacji o wartości zawieranych transakcji rodzinnych sprzed kilkuset lat.

Kolejnym zaplanowanym punktem obchodów Dnia Archiwisty był finał wystawy „Historia dokumentem pisana” – kuratorki omówiły idee towarzyszące jej powstawaniu. Elżbieta Rogal przypomniała, że wystawa została przygotowana z okazji odbywającego się w sierpniu 2022 r. w Poznaniu XXIII Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych, który w swojej ponad 120-letniej historii zawitał do Polski po raz drugi (poprzed-

nio gościliśmy grono znamienitych historyków w Warszawie, w roku 1933). Archiwum Państwowe w Poznaniu postanowiło zaprezentować sieć archiwów państwowych jako nowoczesne instytucje, miejsca przechowywania źródeł historycznych. Wystawa „Historia dokumentem pisana” została zaprojektowana w dwóch odsłonach – plenerowej oraz tradycyjnej prezentacji oryginałów w budynku poznańskiego archiwum.

Katarzyna Zielińska przypomniała, że wystawa plenerowa jest efektem współpracy wszystkich 33 archiwów państwowych, tworzących polską sieć archiwalną, które przygotowały skan oraz opis najstarszego materiału archiwalnego przechowywanego w ich zasobie oraz krótką wizytówkę samego archiwum. W ten sposób zaprezentowano wszystkie archiwa oraz materiały archiwalne datowane od XII do XX w., ukazujące wachlarz zagadnień. Wystawę otwiera najstarszy zachowany dokument wystawiony na ziemiach polskich, przechowywany w archiwach państwowych – w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu – fundacja klasztoru cystersów przez Zbyluta, obywatela Polski, w Łeknie w roku 1153. Najmłodszy pochodzi z XX w. i jest to akt rozwiązania Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego i przekazania jej kompetencji Józefowi Piłsudskiemu z 1918 r. Na stronie Archiwum Państwowego w Poznaniu dostępna jest elektroniczna wersja wystawy oraz katalog do pobrania w formacie pdf¹.

Grażyna Zaliwska omówiła drugą część wystawy „Historia dokumentem pisana”, która była wyjątkową okazją do zapoznania się z kilkusetletnimi oryginalnymi dokumentami pergaminowymi oraz papierowymi, a także z dopełniającymi ekspozycję tłokami pieczętnymi różnych urzędów i instytucji. Ekspozycję, dostępną również na stronie internetowej Archiwum Państwowego w Poznaniu, rozpoczynały poznańskie eksponaty wpisane na Światową i Krajową Listę programu UNESCO „Pamięć Świata”, tj. wspomniany już wyżej dokument fundacyjny klasztoru cystersów z 1153 r., uposażenie przez Elżbietę Bitowską szpitala dla ubogich w Trzebnicy z 1565 r., dokument reprezentujący zespół Akt Braci Czeskich oraz rozkazy dzienne Dowództwa Głównego Polskich Sił Zbrojnych z roku 1919, podpisane przez dowódców powstania wielkopolskiego majora Stanisława Taczaka oraz generała Józefa Dowbor-Muśnickiego. Kolejno zaprezentowane zostały dokumenty sygnowane podpisami papieży, królów i książąt polskich, dokumenty cechowe z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu. 45 prezentowanych tłoków ustawiono według schematu: pieczęcie monarsze, ziemskie, urzędowe imienne, kościelne, miejskie, wiejskie i cechowe. Głównym bohaterem – „seniorem” ekspozycji – jest niezaprzeczalnie tłok pieczętny miasta Poznania z pierwszej połowy XIV w. wykonany z mosiądzu i złota.

¹ <http://poznan.ap.gov.pl/wp-content/uploads/2022/08/AP-katalog-ok.pdf>

Następnie głos zabrała Julia Wesołowska, która podsumowała konkurs zorganizowany w związku z rocznicą wybuchu II wojny światowej. Jego celem było zebranie wspomnień (fotografii, pamiątek, relacji) członków rodziny, sąsiadów, członków lokalnej społeczności dotyczących pierwszych tygodni września 1939 r. Zwycięską pracę, pn. „Maria, z domu Roszak”, przygotowała pani Maria Alkadi, przesyłając wspomnienia swojej babci, która w momencie wybuchu wojny miała osiem lat.

Na koniec dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu Henryk Krystek zaprosił do zapoznania się z kolejnymi wystawami. Pierwsza z nich, „Sprawa Jarosława Ziętary 1992–2022”, przygotowana została przez Komitet Społeczny im. Jarosława Ziętary, którego głównym celem jest wspieranie działań służących pociągnięciu do odpowiedzialności winnych zabójstwa Jarosława Ziętary, propagowanie informacji o tej sprawie oraz upamiętnienie poznańskiego dziennikarza, który został zamordowany 30 lat temu.

Druga natomiast, to wystawa wirtualna „Miasteczka i wsie rejonu konińskiego” prezentująca fotografie wsi i miasteczek powiatu konińskiego, m.in. Kazimierza Biskupiego, Kleczewa, Ślesina i Lichenia Starego z lat 1960–1961. Są to obrazy z czasu, kiedy miejscowości te nie przeszły jeszcze procesu industrializacji, związanego z rozwojem konińskiej strefy przemysłowej. Na fotografiach widzimy typową architekturę rolniczych miasteczek, z gorzelniami, wiatrakami i domami pokrytymi strzechą. Te także cenne wizualnie materiały archiwalne przechowywane są w konińskim oddziale Archiwum Państwowego w Poznaniu, w zespole „Wojewódzkie biuro Planowania Przestrzennego w Koninie”.

Podsumowując, dyrektor Henryk Krystek wyraził nadzieję, że przygotowana przez Archiwum Państwowe w Poznaniu oferta jest atrakcyjna zarówno dla zawodowych historyków i archiwistów, jak i dla osób zajmujących się hobbystycznie badaniem historii i genealogii rodzinnej.

Katarzyna Zielińska
(Archiwum Państwowe w Poznaniu)